

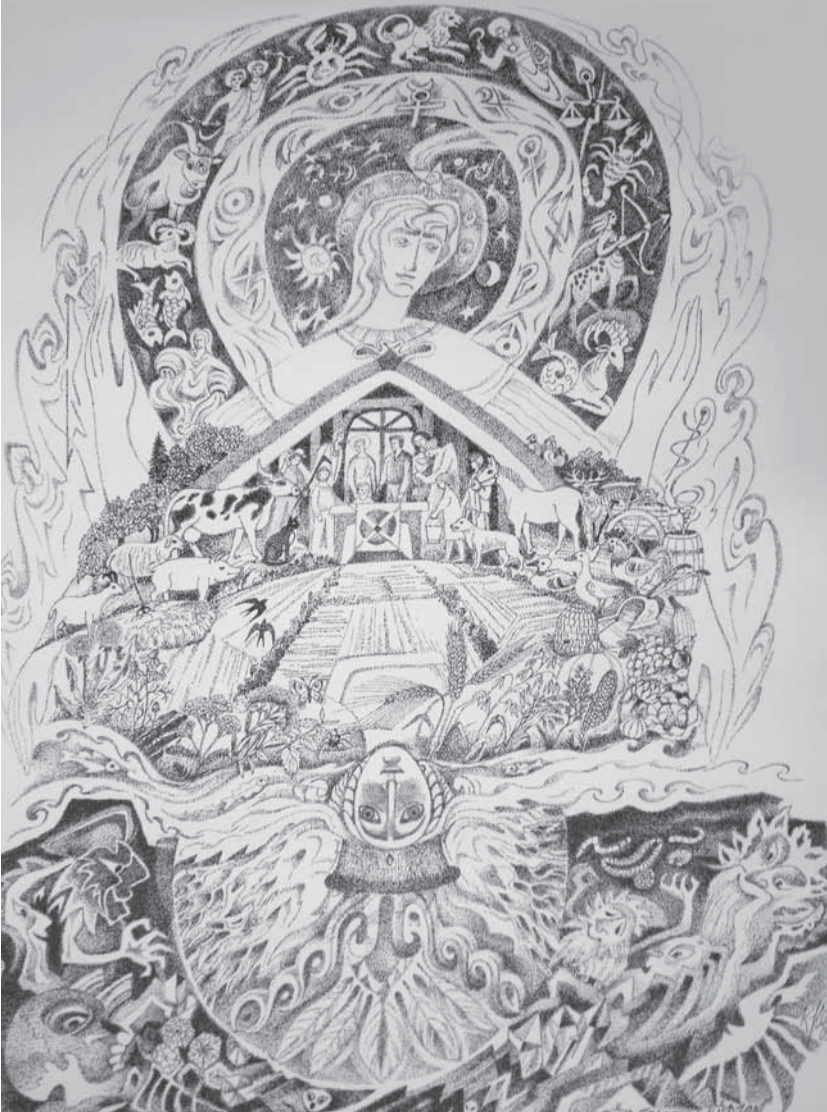
Van visie naar normen: bedrijfsindividualiteit

*Rienk ter Braake,
coördinator Demetercertificering*

Met zijn "Landbouwcurcus" in 1924 heeft Rudolf Steiner de basis gelegd voor de biologisch-dynamische landbouw. In deze cursus worden visies, beelden, gegeven voor een moderne landbouw. Veel van deze visies zijn nog steeds, of misschien wel juist nu, heel actueel.

In vier artikelen wil ik schetsen hoe een visie op landbouw uiteindelijk is vertaald in een aantal concrete Demeternormen, waar gecertificeerd biologisch-dynamische boeren zich aan hebben te houden. De thema's die aan bod komen zijn: bedrijfsindividualiteit, levende bodem, eigenheid van het vee en ontwikkeling van boer en bedrijf.

< Artistieke weergave van de bedrijfsindividualiteit van Bauckhof in Amelinghausen (Duitsland). Bovenin de lemniscaat is Michaël te zien. Onderin de godin Demeter. Het centrum wordt gevormd door een altaar met sterren en dieren eromheen.

Het thema: bedrijfsindividualiteit

Citaat uit de Landbouwcursus:

“Nu, een landbouwbedrijf verwerkelijkt zijn ware aard eigenlijk het beste als het kan worden opgevat als een soort individualiteit, een werkelijk op zichzelf staande individualiteit.

Steiner spreekt ook over het landbouwbedrijf als een organisme, een individu met organen, met zintuigen, met een eigen bloedsomloop, een eigen spijsvertering.

De boer kan deze eigenheid ondersteunen. Hij kan ze ook ondermijnen.

Je kunt in de praktijk de volgende thema's herkennen:

Eigen karakter

Bij een individualiteit past een eigen karakter. In de gangbare landbouw zie je echter dat bedrijven steeds meer op elkaar gaan lijken. Tot en met hetzelfde materiaal, het groene damwandprofiel, voor dezelfde schuur. Gewoon omdat het zo het meest efficiënt is.

Op bd-bedrijven vind je juist veel variatie:

- Sociaal: zorgboerderijen met mensen met een verstandelijke handicap, mensen uit de psychiatrie, verslaafden of ouderen, recreatieve nevenfuncties.
- Economisch: eigendom van de grond bij een stichting, deelname van klanten in het bedrijf (Pergola-systeem), groente-abonnementen, boerderijwinkel, eigen verwerking van producten.
- Landbouwkundig: telen in teeltbedden die niet worden bereiden met tractoren (door met paarden te werken, maar ook door computergestuurde tractoren op vaste rijpaden te laten rijden), moderne potstallen, mechanische onkruidbestrijding. En van schuren van hout met soms heel speelse,

antroposofische vormen tot en met datzelfde damwandprofiel.

Gemengd bedrijf

Bij individualiteit kan het landbouwbedrijf ook worden opgevat als een zelfstandig, onafhankelijk bedrijf. Maar in de industriële landbouw zoeken bedrijven juist naar specialisaties. Alleen zo kun je mee in de strijd om de kostprijs zo ver mogelijk te verlagen. Soms door heel veel te investeren. De meest doorgevoerde specialisatie vind je in bijvoorbeeld de glastuinbouw en de pluimvee- en varkenshouderij. Meer industrie dan landbouw.

Onder Demeterbedrijven vind je nog veel gemengde bedrijven (38%). In de gangbare landbouw is het gemengde bedrijf steeds

*Sommige normen
hebben grote
gevolgen in de
bedrijfsvoering*

meer aan het verdwijnen (8% in 2004, de tendens is dalend). Door gespecialiseerde Demeterbedrijven wordt bovendien regelmatig samengewerkt (27%) met een ander Demeterbedrijf of met een biologisch bedrijf. Voer en mest worden uitgewisseld, zodat gezamenlijk een gemengde bedrijfsvoering ontstaat. Soms wordt op meer gebieden samengewerkt, zoals bij het gebruik van preparaten of door uitwisseling van producten voor de verkoop.

Natuur

In de strijd om de kosten te drukken wordt iedere vierkante meter op het moderne landbouwbedrijf benut voor productie. Houtwallen, akkerranden, bosjes, meanderende beekjes en dergelijke worden op gangbare bedrijven dan ook vaak weggezaagd, volgeplant, gerooid of volgestort. Percelen worden rechtgetrokken in de ruilverkaveling. Natuur is lastig, je moet er omheen rijden en het levert niets op. Bd-boeren zien de natuur als belangrijk onderdeel van de bedrijfsindividualiteit. Het bedrijf maakt deel uit van het landschap en van de natuur. Er bestaat een wisselwerking. Landschapselementen worden verzorgd of zelfs nieuw aangelegd. De houtwallen en bloemenranden om de percelen trekken insecten en klein wild aan. Die maken deel uit van het totale bedrijf. Door een grote variëteit aan insecten ontstaat een balans. Extreme uitbarstingen, met grote aantastingen, komen dan ook minder vaak voor.

Bedrijfsindividualiteit, de Demeternormen

Vanuit de visie dat het landbouwbedrijf kan worden gezien als individualiteit zijn door Demeter Internationaal en door de Demeter Voorwaarden Commissie (DVC) normen vastgesteld, waaraan iedere Demeterboer zich moet houden. Sommige normen hebben grote gevolgen in de bedrijfsvoering. Op korte termijn moeten soms hoge kosten worden gemaakt ten opzichte van de Eko-normen.

Biologische vaste mest

Aangevoerde mest moet stromest zijn van biologische bedrijven. Voor dergelijke mest

moet worden betaald, terwijl je als biologische boer geld toe kunt krijgen wanneer een gangbare veehouder zijn mest op jouw biologische bedrijf mag uitrijden. Dit omdat de gangbare veehouder met een mestoverschot zit. Een dubbel prijsverschil!

In de praktijk ontstaat veel structurele samenwerking tussen veehouders en akkerbouwers, door uitwisseling van mest, voer en stro.

Biologisch stro

Om samenwerking met akkerbouwers te stimuleren en om de kringlopen te sluiten moet biologisch stro worden gebruikt door veehouders. De kosten voor biologisch stro zijn ongeveer € 20,- per ton hoger dan voor gangbaar stro. Is er geen biologische akkerbouwer in de buurt, dan kan het verschil nog groter worden door transportkosten.

100% Biologisch voer

Eko-bedrijven mogen nog krachtvoer aankopen met deels gangbare ingrediënten. Het gaat hierbij vooral om eiwitrijke producten als soja, lupine, granen en aardappelzetmeel. Het krachtvoer wordt ongeveer 20% duurder wanneer alle agrarische ingrediënten van biologische oorsprong moeten zijn.

Praktisch betekent het dat op de bd-bedrijven minder krachtvoer wordt gegeven en dat het krachtvoer minder eiwit bevat. De productie van melk, vlees of eieren ligt lager. De gezondheid van de dieren lijkt beter te worden. Steeds meer veeboeren gaan eigen granen telen of zoeken samenwerking met een akkerbouwer.

Biologische boeren mogen ook nog een aandeel ruwvoer inkopen van bedrijven-in-

omschakeling naar biologisch. Dit voer is vaak goedkoper.

Eigen voerproductie

Een Demeterboer met koeien moet minimaal 80% van het voer voor de koeien op zijn eigen bedrijf telen. Voor geiten geldt minimaal 70% eigen voer en voor varkens en kippen geldt minimaal 50% eigen voer. Voor een biologische pluimveehouder die al zijn granen en legmeel mag aankopen is het een hele grote stap om Demeter te worden. Hij moet zelf graan gaan telen en daarvoor is grond nodig. Soms kan een samenwerking worden aangegaan met een Demeterakkerbouwer (in dit geval volstaat een biologisch bedrijf niet). Voer van het eigen bedrijf, bemest met de eigen mest van de eigen veestapel heeft een andere kwaliteit dan biologisch voer dat bijvoorbeeld uit Frankrijk wordt aangevoerd.

Bedrijfseigen melk

Kalveren en lammeren moeten de eerste periode van hun leven worden gevoerd met bedrijfseigen melk. Aangekochte biologische poedermelk, zoals op veel Eko-bedrijven wordt gevoerd, is niet voldoende. De poedermelk is goedkoper dan wat de fabriek aan de boer betaalt voor de melk.

Voor een aantal Demeterbedrijven is de norm op bedrijfseigen melk reden geweest om de kalveren weer gewoon een paar maanden bij de koe te laten. De ervaringen zijn goed; kalveren gedijen uitstekend op de moederliefde en met wat aanpassingen in de manier van werken is het goed te doen. En zeker in het weiland is het een prachtig gezicht.

Geen ggo's

De meest extreme voorbeelden van "bedrijfsvreemd" zijn misschien wel de genetisch gemanipuleerde organismen. Toch mogen op Eko-bedrijven zaden worden gebruikt van CMS-hybrides. Hybrides die tot stand zijn gekomen door in het laboratorium een celkern te injecteren in een cel van een andere soort. Door natuurlijke kruising zijn de betreffende combinaties niet mogelijk. Volgens de definities van de EU gaat het om ggo's, maar dan vrijgesteld van de regels hieromtrent. Op dit moment gaat het hier om verschillende koolsoorten met een hoge productie en een hoge uniformiteit. Dus gemakkelijker te telen, eenvoudiger te oogsten en handig bij de verwerking.

Voor diergeneesmiddelen wordt in de biologische regels een uitzondering op het verbod op ggo's gemaakt, wanneer een dierenarts medicijnen op basis van ggo's voorschrijft. Op Demeterbedrijven mogen deze ggo's niet worden gebruikt.

De doelstelling van al deze Demeternormen is het zekerstellen aan consumenten dat Demeterproducten worden geproduceerd op landbouwbedrijven met een eigen individualiteit. Producten met karakter.

Voor Demeterboeren is het niet eenvoudig aan al deze regels te voldoen. De belangrijkste drijfveer om het toch voor elkaar te krijgen is de liefde voor het vak. ■